

Віхові документи епохи

Михайло Захаревич.
Щоденники директора театру. – К.: ПЕНМЕН, 2019. – 216 с.: іл.

Записки вражень, думок, замальовки про виставу безпосередньо під час чи відразу після театральної події – в кожному випадку, за всієї спонтанності, суб'єктивності – є дуже важливими для театрального процесу. Вистава щовечора інша, а тому дата із враженням завжди важлива. Крім того, реакція публіки – стимул для актора. Можна відважитися на вислів, що найгірший глядач – критик. Актори спеціально стараються, коли їх багато у залі, а критики спеціально не реагують. Змушують себе бути незворушними. Якщо у залі тільки критики – то вже не вистава, а перегляд чи ще якість. Коли ж критик щось занотує чи художник щось замальовує в глядацькому залі – це співтворчість. Потім записки-замальовки можуть відшліфуватись у якийсь із жанрів-публікацій і стати важливим свідченням для істориків театру.

Гадаю, серед жанрів «про театр» щоденник очевидця є важливим. Фіксацій вистави багато, з поміж них усім нині доступна відеофіксація – це важливий музейний документ. Але в ньому часто нема двох важливих складових – публіки і того невидимого комунікативного зв'язку між акторами і публікою, що відрізняє театр від усього іншого. В цьому сенсі зроблено немало висновків про природу театру багатьма нині уже незаперечними постатями світового театру XX ст., наприклад Єжи Гротовським. Щоденники бувають різними. Крім того, що в них правда про виставу, живе свідчення живих вражень, вони ще й несуть правду про автора. Ніщо так не розкриває автора, як щоденник, бо це зафіксований у часі процес мислення, діяння, почувань-переживань, тривоги, рефлексій, спогадів і надій. Свідчення про перемоги і невдачі. Щоденники Антонена Арто – записки зсередини творчих подій, так би мовити, репортаж з нутра вулкану. Багатотомні щоденники Леся Танюка – видані щоденні записи творчого діяча, режисера і політика про віхи-десятиліття шістдесятництва, сімдесятництва, восьмидесятиництва...

Щоденники директора театру Михайла Захаревича – скоріше зауваження, висновки, твердження про віхи Театру до нього і себе у цьому процесі, починаючи з 27 березня 1992 року. Директор ніби стоїть осторонь, він бачить театр у сукупності історичних подій минулого і викликів сьогодення. Цим ця книга (упорядкування і концепція якої, до речі, належить молодому вченому,

співробітниці літературної частини театру, віднедавна викладачу кафедри театрознавства КНУТКТ ім. І. Карпенка-Карого Анастасії Коржовій) є оригінальною і вишуканою за концепцією.

Спочатку впадає в око якась хаотичність в упорядкуванні. Замість колонтитулів вгорі стоять рубрики, як у періодичному виданні, але вони чомусь розкидані по всій книзі. Рубрики такі: ДИРЕКТОР, ДАНЧЕНКО, ГНАТ ЮРА, ДО СТАТТІ, НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕАТР, СЕКРЕТ ФРАНКІВЦІВ, ВЕТЕРАНИ, РЕПЕРТУАР, ТРУПА, ГАСТРОЛІ, ЕКОНОМІКА, МОЛОДЬ, РЕФОРМА, ЮВІЛЕЙ. І вони повторюються з додатками за хронологічним принципом. Зрештою, у цій нелогічності бачиш стиль суцільної зайнятості, діяльності, коли записки робляться то на квадратному папірці-пам'ятці, то спокійно дома, то на звороті чернетки, то у телефоні чи планшеті. Навряд чи у когось нині є «журнал», як у героя Михайла Лермонтова – Печоріна. Втім, впевнена, що у директора театру він є і не один, бо директори – то особливий народ, і дух часу на них мало впливає. Але вийшло так, і, гадаю, на краще, що продумані короткі твердження, зауваження та висновки директора, нібито розкидані різними шрифтами на випадок, у поєднанні з підбіркою віхових для театру документів та високохудожніми фото Віктора Марущенка, все у хорошій поліграфії – в результаті дали мікс серйозності, солідності, ювілейності, а разом з тим – справді щоденникової спонтанності. Відомо, що багатьох авторів опублікованих щоденників підозрюють у літературній творчості постфактум. Тут таких підозр точно не виникне.

Що найцінніше – записки-поради хорошого директора. Це навіть як шпаргалки для молодих організаторів театральної справи (спадає на згадку, що свій підручник для кінорежисерів Михайло Ілленко дотепно назвав «Кіно – шпори для абітурієнта»).

Ось деякі з них: «Не стояти над людьми, а працювати разом»; «Я намагався, щоб актори не знали моїх турбот, хай спокійно працюють»; «Коли я прийняв директорство, то жодного разу не вийшов на підмостки. А чи хотів вийти? Хотів. Амбіції є в усіх творчих людей, і якщо цим амбіціям дати волю, страждатиме діло».

Валентина Грицук